

Nii, nagu ööst saab päev

Tuomas Kyrö “Kerjus ja jänes”.

Tõlkinud Kadri Jaanits.

Tänapäev, 2012.

Raamatu „Kerjus ja jänes“ kaanekujundust vaadates mõtlesin, et tegemist on lasteraamatuga, kus hargneb ilus muinasjutulugu – kunstnik Elina Warsta kujundus andis selliseks mõtteks alust ja pealkirigi jättis sellise võimaluse. Kuid autor suutis mulle tõestada, et tegelikult see nii ikka ei ole, lastejutust on asi kaugel.

Raamatu autoriks on Tuomas Kyrö (1974), kes on üks oma põlvkonna tuntumaid ja hinnatumaid soome kirjanikke. Ta on kirjutanud nii romaane, följetone kui kolumne ja joonistanud karikatuure ning koomikseid “Kerjus ja jänes” on kirjutatud omapärase paralleelteosena Arto Paasilinna “Jänese aastale”.

Tuomas Kyrö pakub lugejale ühtede kaante vahel sahmaka kirjanduslikku ilutulestikku ja tabavat ühiskondlikku satiiri. Loo peategelane rumeenlasest Vatanescu alustab tööd inim- ja narkokaubitseja Jegor Kugari alluvuses kerjusena ja peab leppima kehva elamiskoha ning vähese söögiga. Ta püüab hakkama saada, sest ta suurim soov on täita oma poja, oma kõige lähedasema inimese unistus – osta talle jalgpallisaapa. Kui politsei kerjuste seltskonna laiali lööb, käitub Vatanescu jõuliselt oma endise tööandja suhtes ja haarab temalt patsaka raha, mis hiljem võltsrahaks osutub. Pargipingil elu üle järele mõtleb mees saab endale ootamatult sõbra – jänese, kelle ta tagaajajate käest päästab. Vatanescu tunneb, et see eikuski tema ette hüpanud jänes on liiga võimas märk, et olla vaid pelk juhus. *„Ma pean su päästma. Siis saan päästetud ka mina ise. Mul ei ole siin kedagi. Mul ei ole terves maailmas kedagi peale oma poja Miklose. Aitame üksteist, püsime hinges. Alustame sinust.“* Nii mõtleb ja tunneb Vatanescu.

Jänesele saab tema pika rännaku partner kuni teose lõpuni. Vatanescu ja jänese rännak on mitmekesine ja sündmusterohke. Autor laseb neil kokku puutuda paljude erinevate inimestega. Teoses on väga palju tegelasi – igas peatükis lisandub juurde vähemalt üks uus tegelane. Kõiki neid ühendab üks tunnus: igal neist on elus ette tulnud mõni juhtum, mis on neid jalust rabanud ja kukutanud justkui kusagilt kõrgelt elu mäetippudest sügavatesse orgudesse, kust nad tahtejõudu ja julgust appi võttes tagasi oma kalju tippu jõuda püüavad. Samal kombel talitab Vatanescu. Iga lüüasaamise järel leiab ta endas jõudu taas tõusta ja edasi võidelda.

Jänes on teoses väga tähtis tegelane. Senikaua, kuni jänesele juttugi polnud, tundus raamat olevat muserdav ja kuidagi liiga negatiivne. Jänes peitis end Vatanescu põues ja teadis alati, millal on õige aeg sealt välja pugeda, isegi kui Vatanescu sellele vastu oli. Vatanescuga suhtlevate inimeste reaktsioon jänesele kohtumisel reetis nende tõelise palge. Kui reaktsioon oli

negatiivne, polnud mõtet nende inimestega suhtlemist jätkata. Positiivne kiirgus, mida jänes jagas erinevatele inimestele, muutis ta armsaks ja pehmeks, sellisena aitas ta leida probleemidele lahendusi. Jänesest sai kui osake Vatanescust. Kui Vatanescut teose alguses ei aktsepteeritud tema kerjusliku väljanägemise tõttu, siis tänu jänesele suhtuti temasse paremini.

Jänese ja Vatanescu kiindumus on vastastikune. Jegor Kugar püüab Vatanescut tappa. Vatanescu siiski pääseb, kuid ärgates on tema suurim hirm, et tema juures ei ole enam jänest. Mees tunneb, et kui jänes on surnud, peab ka tema surnud olema. Haiglasse tuleb teda siis aga vaatama tollane Soome peaminister Simo Pahvi, kes toob talle tagasi tema jänese ja sealt hargneb juba loo ootamatu lõpplahendus.

Tuomas Kyrö teos on tugevalt ühiskonnakriitiline – kriitika alla satuvad ametnike jäikus, reklaami suur ja arusaamatu mõju, inimestele hinnangu andmine välimuse põhjal. Näiteks ei müüdnud kerjuseriideis Vatanescule peenes poes jalgpallisaapaid poja jaoks, väites, et pood valib endale (korralikke) kliente.

Peale raamatus esinenud ühiskonnakriitilisuse jäi mulle silma ka veidi sügavamale peidetud psühholoogiline taust, mis just muudabki raamatu huvitavaks. Autor oli piisava detailsusega ära kirjeldanud pea- ja kõrvaltegelaste elus toimunud sündmused, mis mõjutasid nende kujunemist ja ellusuhtumist. Nendest sai välja lugeda palju erinevaid elutarkusi, mis mind kui lugejat tugevasti mõjutasid, mõtlema suunasid.

Mõnikord andis autor ka märku sellest, kuidas ühiskonnas tulemuslikult toimida. Näiteks andis ta teada, ehk küll läbi kerge huumori, kuidas inimesi edukalt mõjutada: „*Tegudest tähtsamgi on jutt. Sõnad. Keelekujundid. Kiirus ja tabavus. Selged pealaused, huumoriga võrtsitatud. Okas tohib olla, aga mitte iroonia. Ei keerutamist, ei tiirutamist, ei ole vaja minna liiga kaugemale ega jõuda liiga kõrgustesse. Siis jääb kuulajal alles soov rohkem kuulda.*“

Teose teeb keelelt ja ülesehituselt huvitavaks ja eripäraseks see, et autor on kasutanud peategelase mõtete väljendamiseks kaldkirjas lühikesi väga konkreetseid lauseid. Lugeja saab aru, et need on Vatanescu mõtted, samas oleksid need justkui kuuldavad teistele tegelastele, kes astuvad nende mõtetega dialoogi. Teise tähtsa tegelase Jegor Kugari kohta saame teada tema kirjutatud märkmetest, omamoodi memuaaridest, mis on pandud vähemalt korra igasse peatükki.

Täpselt nii, nagu ööst saab päev, sai kerjusest peaminister. See oli üllatav nii lugeja kui ka raamatu peategelase enda jaoks. Nii kõrget lendu poleks osanud oodata. Kuid kui inimesel on olemas kindel eesmärk ning ta püüdleb selle poole, minnes aina oma rada pidi edasi, mitte alla andes ette tulevatele takistustele, muutub kõik võimatu võimalikuks. Jänes ja Vatanescu ei jäänud aga nüüd enam kokku. Autor laseb Vatanescul saada mustkunstnik Sanna Pommakkaga tütre, kellel on allergia loomade vastu ning siis selgub, et ka jänesel on allergia laste vastu – nii tuli loomal lahkuda.

Jänes leiabki meelepärase koha vanapaari juures, kel polnud õnnestunud saada lapsi. Jänes

tunneb end vanapaari juures kodusemalt ja paremini kui Vatanescu juures luksuses. Kas tahab autor siin öelda, et peaministril pole õrna ja südamlikku looma vaja?

Minu jaoks oli raamatu lõpp kuidagi ootamatu, kuidagi liiga hea. Samas ma ei oleks kordagi arvanud, et Vatanescu peab loobuma oma hingesugulasest – jänesest. See oli kurb sündmus, kuid autor oskas kirjeldada toimuvat vaatenurgast, mis jättis sellestki positiivse jälje.

Raamatut lugedes tundsin, kuidas see teatud määral mõjutas minu mõtteid maailmast ja minu tulevikust. Peab tõdema, et kohati oli raske lugeda ja puudu ei olnud ka nilbustest, kuid lõpptulemusena võin väita, et lugesin huvitavat, justkui mitmekihilist raamatut.

Ulakass 2015